

Plantijn Hogeschool van de Provincie Antwerpen – EduBRON,
Universiteit Antwerpen – Groep T-Hogeschool Leuven –
Hogeschool Zeeland – Hogeschool Zuyd – KAHO Sint-Lieven –
NHTV Internationale Hogeschool Breda – Provinciale Hogeschool
Limburg – Universitair Centrum voor Talenonderwijs, Universiteit
Gent – Instituut Heilig Graf, Turnhout – KA Hoboken – Pito Stabroek
– Sint-Carolusinstituut, Sint-Niklaas – Sint-Jozefinstituut, Kontich

www.golewe.eu

Datum publicatie: 31.08.2011

Visie op studiekeuzebegeleiding aan de hogeschool

Monique Bartholomeus, Instituut Heilig Graf, Turnhout

Wouter Bos, Hogeschool Zuyd

Elke Denoo, Plantijn Hogeschool van de Provincie Antwerpen

Brenda Goossens, KAHO Sint-Lieven

Mascha Lommertzen, NHTV Internationale Hogeschool Breda

Ingrid Snijders en Niels Schieman, Hogeschool Zeeland

**Publicatie in het kader van het Interregproject Goesting in Leren en Werken (GoLeWe)
Thema 1: Overgang naar hoger onderwijs - Actie 1.6: Studiekeuzebegeleiding -
Indicator 1.6 b : Visie op studiekeuzebegeleiding.**

Verduidelijking publicatie : In dit werk staan we stil bij de voornaamste knelpunten in de studiekeuzebegeleiding, en natuurlijk bij mogelijke oplossingen.

Doelgroep: Beleid en studie(keuze)begeleiders aan de hogeschool

Het GoLeWe-Project

‘Goesting in Leren en Werken’ is zowel de rode draad als de uitdaging van dit project. We willen bereiken dat jongeren hun kwaliteiten kunnen uitbouwen tot competenties die nodig zijn in de maatschappij en in het werkveld. En dat onze jong afgestudeerden werk vinden dat aansluit bij eigen mogelijkheden, motivatie en ambities en bij het vinden van een plaats in de maatschappij.

De projectacties zijn gegroepeerd in drie thema’s: een vlotte overgang naar het hoger onderwijs, leren in het hoger onderwijs en samenwerking met het werkveld. Concrete acties richten zich op het verbeteren van leercompetenties, op studiekeuzebegeleiding en op leertrajecten die afgestemd zijn op de mogelijkheden van studenten. Er gaat ook aandacht naar studententutoraat en naar competentie management. Acties die bijdragen tot een betere afstemming en samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt, zijn: werkplekleren en de uitvoering van werkveldopdrachten door studenten, co-creatie van onderwijs en facilitering van de combinatie werken en leren. Goesting in leren en werken gaan hand in hand. Want de nieuwe werknemer is een kenniswerker die zichzelf blijft ontplooiën.

Abstract publicatie

Dit document is geschreven als omkadering voor GoLeWe- indicator 1.6 a, Scenario voor studiekeuzebegeleiding aan de hogeschool, dat focust op de inhoudelijke aspecten van een studiekeuzegesprek.

We bekijken de randvoorwaarden voor een goede studiekeuzebegeleiding aan de hogeschool. Met andere woorden, hoe kunnen hogeschool en begeleiders ervoor zorgen dat het scenario van indicator 1.6a optimaal uitvoerbaar wordt?

We starten met een overzicht van de studiekeuzevragen die aan de hogeschool gesteld worden en de begeleidingsfuncties die daartegenover staan.

Vervolgens staan we stil bij veel gehoorde knelpunten en mogelijke oplossingen, met aandacht voor goede praktijken.

Inhoud

1. Inleiding	4
2. Situering van de (studiekeuze)begeleiding aan hogescholen	4
2.1 Definitie	4
2.2 Doelstellingen	4
3. Kiezen en helpen kiezen	5
3.1 Kiezen: welke vragen stellen studiekeizers aan de hogeschool?	5
3.1.1 Een eerste studiekeuze	5
3.1.2 Vragen rond heroriëntatie	5
3.1.3 Vragen over verder studeren na een opleiding in het hoger onderwijs	5
3.1.4 Vragen over flexibele routes zoals afstandsonderwijs of examencontract	5
3.2 Helpen kiezen: enkele mogelijke begeleidingsfuncties aan de hogeschool	6
3.2.1 De studietrajectbegeleider	6
3.2.2 De studiebegeleider	6
3.2.3 De studieloopbaancoach of studieloopbaanbegeleider	6
3.2.4 De studentendecaan	7
3.2.5 De studiekeuzebegeleider	7
4. Knelpunten en ideeën	8
4.1 Uitval en studiekeuzebegeleiding	8
4.2 Visie op begeleiding	9
4.3 Mattheuseffect in de studiekeuzebegeleiding	10
4.4 Professionalisering	10
4.5 Actieve bekendmaking	11
4.6 Externe samenwerkingen	11
4.6.1 Secundair Onderwijs en CLB	11
4.6.2 Andere opleidingsniveau's, bv. volwassenenonderwijs m.i.v. HBO5	12
4.6.3 Associatie	12
4.6.4 Netoverschrijdende/associatieoverschrijdende samenwerking	12
4.7 Beeldvorming over de verschillende opleidingsniveau's	12
4.8 Moeilijke instroom van kansengroepen	12
4.8.1 Instroom van allochtone leerlingen	13
4.8.2 Instroom van leerlingen uit het beroepsonderwijs	14
4.9 Neutraliteit en onafhankelijkheid	14
4.10 Opvolging	15
Verklarende woordenlijst en afkortingen	16
Bronnen	16

1. Inleiding

Dit document is geschreven als omkadering voor GoLeWe- indicator 1.6 a, 'Scenario voor studiekeuzebegeleiding aan de hogeschool', dat focust op de inhoudelijke aspecten van een studiekeuzegesprek.

In onderliggende tekst bekijken we de randvoorwaarden voor een goede studiekeuzebegeleiding aan de hogeschool.

Met andere woorden, hoe kunnen hogeschool en begeleiders ervoor zorgen dat het scenario van indicator 1.6 a optimaal uitvoerbaar is?

We starten met een overzicht van de studiekeuzevragen die aan de hogeschool gesteld worden en de begeleidingsfuncties die daartegenover staan.

Vervolgens staan we stil bij veel gehoorde knelpunten en mogelijke oplossingen, met inbegrip van goede voorbeelden uit het werkveld.

2. Situering van de (studiekeuze)begeleiding aan hogescholen

2.1 Definitie

Wat is een goede studiekeuze en daaruit volgend ook een goede studiekeuzebegeleiding?

We gebruiken de werkdefinitie uit het VLOR-advies (2010) i.v.m. studiekeuze naar het hoger onderwijs:

“ Een goede studiekeuze is een keuze die

- het resultaat is van een zorgvuldige afweging van motieven, interesses, competenties, mogelijkheden van de lerende, die getoetst werden aan de vereiste startcompetenties (aanvangsniveau), de doelstellingen, de leerinhouden en de arbeidsmarktgerichtheid van de beoogde opleiding
- en een relevante schakel vormt in het continue leerproces van en door de lerende en bijdraagt tot zijn/haar persoonlijke ontwikkeling (incl. de intrede op de arbeidsmarkt). ”

Deze definitie sluit aan bij een hedendaagse visie op studiekeuzebegeleiding waarbij de studiekeuze gekaderd wordt in een levensloopbaanbegeleiding .

Verskillende levensrollen (de lerende, sociale, arbeidende en vrijetijdsrol, de rol van gezinsbouwer en burger, enz.) worden beschouwd als intens verweven.

2.2 Doelstellingen

- De student begeleiden bij het zoeken van een opleiding die goed past in de constructie van zijn levensloopbaan. De instapsituatie van de student wordt daarbij vergeleken met de begincompetenties die de opleidingen vereisen.
- Globaal gezien streven we ernaar door studiekeuzebegeleiding de slaagkansen van studenten te verhogen, studievertraging te voorkomen en studie-uitval te reduceren.

3 Kiezen en helpen kiezen

3.1 Kiezen: welke vragen stellen studiekeizers aan de hogeschool?

3.1.1 *Een eerste studiekeuze (vaak laatstejaars middelbaar onderwijs)*

De meeste abiturienten kiezen tussen januari en juni van het laatste jaar maar meer dan 25 % van hen maakt zijn studiekeuze pas na het einde van het schooljaar van het zesde jaar SO (Lacante et al., 2001). Uit onderzoek blijkt dat deze late kiezers vaker vroege uitvallers zijn (Studiekeuze en studiesucces-Startmonitor- ResearchNed).

Deze kandidaat-studenten richten zich tot de hogeschool met vragen over hun studiekeuze en over het studieaanbod.

3.1.2 *Vragen rond heroriëntatie (vaak eerstejaarsstudenten)*

Studenten met twijfels bij hun studiekeuze en/of met een gebrekkige studievoortgang nemen vaak het besluit zich te heroriënteren. Zij behoren wettelijk niet meer tot de doelgroep van SO en CLB; kunnen enkel terecht bij begeleiders uit het HO.

Zij zoeken informatie over de mogelijkheden binnen het hoger onderwijs, maar vaak ook erbuiten.

In het Onderwijs- en Examenreglement wordt het bindend studieadvies bij onvoldoende studievoortgang vooropgesteld. Het minimaal te behalen aantal studiepunten wordt er in bepaald.

De opleiding kan indien nodig doorverwijzen naar een begeleider, die de student helpt bij zijn heroriëntatie.

Het is belangrijk dat de student een evenwicht vindt tussen enerzijds het tijd nemen om te wennen in dit eerste jaar hoger onderwijs en anderzijds het tijdig initiatief tot heroriëntering nemen om geen studiekrediet te verliezen.

We verwijzen hier naar GoLeWe-indicator 1.6 c, i.v.m. het begeleiden bij heroriëntering.

3.1.3 *Vragen over verder studeren na een opleiding in het hoger onderwijs (laatstejaarsstudenten of externen)*

Studenten met vragen over mogelijkheden om zich verder te vormen in hetzelfde of een ander studiegebied zoeken een overzicht van mogelijkheden.

3.1.4 *Vragen over flexibele routes zoals afstandsonderwijs of examencontract*

Studiekeizers die flexibele routes overwegen hebben vragen over de organisatie en vragen zich af hoe een individueel traject er voor hen kan uitzien. Vaak is men ten tijde van het infomoment nog niet zeker van de studiekeuze.

3.2 Helpen kiezen: enkele mogelijke begeleidingsfuncties aan de hogeschool

We bespreken hieronder enkele begeleidingsfuncties zoals ze vaak voorkomen.

De benaming en ook de invulling ervan kunnen verschillen van hogeschool tot hogeschool.

Vaak worden taken uit verschillende functies gecombineerd. De studiebegeleider of studietrajectbegeleider nemen er- zeker in kleinere instellingen- ook vaak de studiekeuzebegeleiding bij.

De begeleiders zijn soms vrijgestelde docenten. In dat geval zijn ze verbonden aan een opleiding.

3.2.1 *De studietrajectbegeleider*

- geeft info over het toelatingsbeleid (diploma-, nationaliteits- & taalvoorwaarden)
- geeft individueel informatie en advies over het persoonlijk studietraject en persoonlijke studievoortgang
- begeleidt bij keuzes tijdens de studieloopbaan (mogelijkheden geïndividualiseerd studietraject, EVK's, EVC's, info over afstudeerrichtingen, hoger afstandsonderwijs, deeltijds studeren, starten in februari, verder studeren, (bindend) studieadvies,...)
- begeleidt de student bij een eventuele heroriëntering (overstap naar een andere opleiding)
- verwijst de student indien nodig door naar een andere dienst/organisatie

3.2.2 *De studiebegeleider*

- helpt bij vragen over studiehouding, studieplanning en studiemethode
- volgt de ontwikkelingen op het vlak van studievaardigheden tijdens het eerste jaar en geeft advies
- is het aanspreekpunt bij mogelijke bijzondere problemen
- bekijkt samen met de student waarom het studeren soms minder vlot lukt en zoekt mee naar mogelijke oplossingen;
- verwijst indien nodig door naar een andere dienst/organisatie
- is het aanspreekpunt voor wie erover nadenkt om te stoppen met studeren.

3.2.3 *De studieloopbaancoach of studieloopbaanbegeleider (SLC'er of SLB'er)*

De studieloopbaancoach begeleidt bij de persoonlijke en professionele ontwikkeling; bij het verwerven van studieloopbaancompetenties (zoals zelfsturend vermogen). Hij tracht een optimaal studieverloop te bevorderen.

De SLC'er is daarnaast ook mentor. Hij helpt studenten op weg bij de overgang van voortgezet naar hoger onderwijs.

Hij stimuleert de competentieontwikkeling, de motivatie voor de opleiding en het beroep, de sociale integratie en de studievoortgang.

Een aantal mogelijke taken van beiden:

- uit de resultaten van intakegesprekken informatie verzamelen over de uitgangspositie van de student;
- studenten zowel individueel als groepsgewijs begeleiden bij professionele ontwikkeling
- studenten ondersteunen bij het maken van persoonlijke ontwikkelingsplannen (POP's)
- studenten inspireren om persoonlijke kwaliteiten en ambities te ontdekken en ermee een de slag te gaan, hen ondersteunen bij het leren leren, hen helpen zich bewust te worden van de capaciteiten, eigenschappen en omstandigheden die van belang zijn voor de eigen ontwikkeling en het maken van keuzes, hen aanzetten tot het stellen van realistische doelen.

- functionerings- en (studie)loopbaanadviesgesprekken uitvoeren met individuele studenten (samen met de student de studievoortgang bewaken, hem adviseren bij studiekeuze, studieplanning en loopbaankeuze, problemen signaleren en hem zo nodig doorverwijzen naar bijvoorbeeld docent, decaan, psycholoog)
- studenten ondersteunen en adviseren bij de oriëntatie naar de arbeids- en stagemarkt

3.2.4 *De studentendecaan*

De studentendecaan adviseert en begeleidt studenten die complexe vragen hebben, bij voorbeeld aangaande:

- aanzienlijke studievertraging (t.g.v. bij voorbeeld ziekte, een functiebeperking, familieomstandigheden, persoonlijke problemen)
- studie- en beroepskeuze
- verlenging van examentijd
- ontwikkelen van studievaardigheden
- rechtspositie (toelating, inschrijving, studiefinanciering etc.)
- klachten, bezwaar en beroep (ombudsfunctie)
- fondsen
- persoonlijke of vertrouwelijke zaken

3.2.5 *De studiekeuzebegeleider*

De studiekeuzebegeleider

- ondersteunt studiekeizers 'voor de poort' bij het vinden van een passende studierichting: geeft informatie over het hoger onderwijs algemeen en over bepaalde opleidingen in het bijzonder; helpt de studiekeizer bij het verhelderen van zijn zelfconcept

- ondersteunt studenten die willen stoppen met hun opleiding en een heroriëntatie willen

De functie van studiekeuzebegeleider vergt een professionalisering. Wat is zijn profiel?

- De studiekeuzebegeleider kent de relevante keuzeacties. Hij heeft een goed zicht op hoe het studiekeuzeproces eruit ziet; herkent daardoor in welke fase of actie een studiekeizer zich bevindt en wat hij nodig heeft om tot een keuze te komen.
- Hij weet hoe structuur en organisatie van het hoger onderwijs in mekaar zitten, bv. bama-structuur, toelatingsvoorwaarden, leerkrediet, studiefinanciering, examensysteem, praktische en sociale aspecten van het studeren enz.
- Wat het studieaanbod betreft, heeft hij zicht op de opleidingen binnen het hoger onderwijs, de aansluitende beroepen en de tewerkstellingsmogelijkheden. Dit betekent niet dat hij alles 'kent' maar wel dat hij zijn weg vindt in de voornaamste bronnen en materialen m.b.t. het ruime onderwijslandschap.
- Daarnaast dient hij ook de globale opleidingsmogelijkheden naast het hoger onderwijs te kennen.

Dit alles betekent dat hij de actualiteit ter zake opvolgt en nascholing volgt.

4 Knelpunten en ideeën

4.1 Uitval en studiekeuzebegeleiding

Uit onderzoek blijkt dat er in het eerste jaar hoger onderwijs in Vlaanderen een uitval is van 50% (Lacante, e.a., 2001). In recenter onderzoek wordt reeds 60% genoteerd (Tegenbos, 2010).

Uitvallers hebben een aantal kenmerkende eigenschappen.

Vooreerst doorliepen ze eigenlijk geen keuzeproces. Ze 'kozen' op een moment waarop men de keuze niet verder kan uitstellen. In de beperkte tijd verzamelden ze minder informatie over opleidingen (minder voorlichtingsdagen, minder bezoeken aan hoger onderwijsinstellingen, minder naar de inhoud van de opleiding gekeken enz.), wat leidt tot een onvolledig en onrealistisch beeld van de opleiding. en een minder doordachte studiekeuze.

Daarbij kiezen uitvallers een opleiding vaker op basis van extrinsieke motivatie (bijv. ligging van de instelling, kans op een baan, toekomstig salaris, maatschappelijk aanzien,...) i.p.v. op basis van intrinsieke motivatie (interesse voor de opleiding). Toevallige invloeden (bv. een vriend die de opleiding ook zal volgen) spelen ook een grotere rol.

Al deze eigenschappen leiden tot een instabiele en ondoordachte studiekeuze, wat uiteindelijk leidt tot meer uitval.

De observatie "late inschrijvers zijn vroege uitvallers" (Startmonitor- ResearchNed, 2009) is goed te begrijpen vanuit deze analyse.

Studiekeuzebegeleiding heeft tot doel studiekiezers te laten reflecteren en zo een verkeerde keuze te vermijden.

Het dus is eigenlijk preventief werken t.a.v. studie-uitval.

Maar welk soort begeleiding voorzien hogescholen voor studiekiezers op het moment van de inschrijving? We maken een onderscheid tussen inschrijvingen die enkel administratief verlopen en inschrijvingen waarbij begeleiding aangeboden wordt.

Inschrijving enkel administratief

Soms verloopt de inschrijving enkel administratief. Er zijn geen begeleiders aanwezig.

De mogelijkheid om online in te schrijven hoort hier ook bij. Probleemdetectie is dan uiteraard moeilijker.

Een inhoudelijk luik in de inschrijvingsprocedure

Begeleiding door iemand die verbonden is aan een opleiding:

Deze begeleiders kunnen vragen beantwoorden van instromers die vrijwel zeker zijn van hun keuze voor de richting in kwestie en nog informatie nodig hebben over een aantal details of bij hun persoonlijk leertraject.

Dat deze opleidingsbetrokkenen de studiekeuze bekijken met de bril van de eigen opleiding kan een plus- maar ook een minpunt zijn. De begeleiders hebben de kennis van de opleiding die nodig is om een 'risicostudent' te detecteren. Als diens profiel niet matcht met de vereisten van de opleiding kunnen zij de studiekiezer wijzen op te verwachten problemen.

Studiekiezers echter die nog twijfelen tussen verschillende opleidingen zijn ons inziens meer gebaat bij een begeleider met een globale kijk op het onderwijslandschap.

Begeleiding door een studiekeuzebegeleider met een globale kijk (op andere opleidingen/opleidingsniveau's):

Studiekeuzers die nog geen keuze gemaakt hebben, die nog twijfelen tussen verschillende richtingen, kunnen het best praten met een studiekeuzebegeleider die zicht heeft op het globale onderwijslandschap. Die kent de grote inhoudelijke lijnen van opleidingen op verschillende niveau's. Bovendien is hij gefocust op het studiekeuzeproces. Hij probeert bij de kiezer een reflectie op gang te brengen m.b.t. zijn motivatie, interesse en competenties in relatie tot één of meerdere opleidingen.

Wil de studiekeuzer zich verdiepen in de inhoud van een bepaalde opleiding, dan kan hij doorverwezen worden naar een opleidingsbetrokkene.

Dit is echter een ideaal scenario. Feit is dat op veel hogescholen onvoldoende middelen vrijgemaakt worden voor studiekeuzebegeleiding of loopbaanbegeleiding.

Ouderavond bij Plantijn

Ouders kunnen - in de periode dat hun zoon of dochter een studiekeuze maakt – een infoavond bijwonen. Ze vernemen meer over de organisatie van het hoger onderwijs en over het reilen en zeilen aan deze hogeschool.

Meeloopdag (verschillende hogescholen)

*Een meeloopdag is een dag waarop een leerling die erover denkt om een bepaalde opleiding te gaan doen mee kan lopen met een student van die opleiding. Zo krijgt hij een beter beeld van hoe de opleiding werkt en wat een dagje studeren inhoudt.
(bron Wikipedia)*

4.2 Visie op begeleiding

Begeleiden, oriënteren, adviseren en selecteren liggen soms dicht bij elkaar. In een ouder denkbeeld was de begeleider de expert die moest oriënteren; voorspellend en richtingaanduidend. Dat gebeurde vaak in termen van ontrading.

Vandaag zien we de taak van de begeleider in het studiekeuzegesprek eerder als coachend. De zelfwerkzaamheid van de studiekeuzer staat voorop. De begeleider legt geen advies op, maar stimuleert tot reflectie. Hij kan ideeën en materialen aanreiken maar de studiekeuzer neemt zelf verantwoordelijkheid en maakt uiteindelijk zelf een keuze.

Een studiekeuzegesprek mag ons inziens geen selectiegesprek worden. Het exploreren van zichzelf, gekoppeld aan het verkennen van de omgeving, is een zeer persoonlijk proces. Schijnbare tekorten op het vlak van begincompetenties worden soms gecompenseerd door een bijzondere motivatie. De jongere moet de kans krijgen zelf te kiezen, zonder oplegging van externe barrières.

4.3 Mattheuseffect in de studiekeuzebegeleiding

Ook in de studie(keuze)begeleiding speelt een Mattheüseffect: de begeleiding wordt het meest benut door zij die er het minst nood aan hebben.

Vraag is hoe we de moeilijk bereikbaren kunnen bereiken.

Hoe kunnen we de risicostudent (op het vlak van motivatie, interesse, geïnformeerd zijn, begincompetenties) 'detecteren' en aantrekken voor een gesprek?

In het grootschalig Nederlands project 'Studiekeuzegesprekken: wat werkt?' experimenteerden hogescholen met verschillende vormen van intakegesprekken en benaderingen.

Ideeën:

- een verplichte vooraanmelding zoals in Nederland met uitnodiging voor een intakegesprek. In de periode tussen vooraanmelding en inschrijving nodigen de hogescholen de kandidaten uit voor allerlei initiatieven m.b.t. studiekeuzebegeleiding, vaak met een programma voor de groep en plaats voor een individueel gesprek met een begeleider.
- een vragenlijst als deel van het inschrijvingsformulier
- een uitgewerkt luik rond studiekeuze op de website van de hogeschool

De mogelijkheden van studiekeuzebegeleiding of loopbaanbegeleiding aan de hogeschool zijn niet altijd bekend bij scholieren. Ze kunnen gepromoot worden op open dagen, informatiebeurzen, middelbare scholen, enz.

Bovendien moet bewaakt worden of de drempel niet te hoog is voor de scholieren (bv. openingsuren).

In het kader van uitval kan het zinvol zijn

- afwezigheden op te volgen: bij veelvuldige afwezigheid wordt de student uitgenodigd voor een niet sanctionerend, informatief gesprek
- wie zich niet aanmeldt voor examens aan te spreken (aansluitend eventueel heroriëntatie)

Drop-out beleid

In de Plantijn Hogeschool werden binnen het eerste jaar van een opleiding alle studenten die niet meer kwamen opdagen persoonlijk aangesproken (via mail of telefoon). Er werd getracht te achterhalen welke redenen aan de basis lagen van de uitval. Indien nuttig werd er doorverwezen naar begeleiding.

4.4 Professionalisering

Studie(traject)begeleiders zijn hedendaags overbevraagd.

De taak van de studiekeuzebegeleiding vergt een dusdanige professionalisering dat we pleiten voor het ontlasten van studie(traject)begeleiders op dat vlak.

De taken in kwestie kunnen (eventueel per campus) overgenomen worden door een opleidingsoverstijgende dienst met/of een gespecialiseerde begeleider die (gedeeltelijk) is vrijgesteld ten voordele van studiekeuzebegeleiding. Op de algemene diensten kan een centrale cel Studiekeuzebegeleiding de werking van de diensten coördineren.

Dit veronderstelt wel dat het beleid genoeg % VTE alsook infrastructuur, ondersteuning en vorming

voorziet voor de verschillende begeleidingen.

Enkele voordelen van een opleidingsoverstijgende dienst/gespecialiseerde begeleider:

- de begeleider specialiseert zich in het studiekeuzeproces
- de begeleider heeft een bredere kijk op studiekeuze
- de begeleider is niet de docent- evaluator. Dit is voor sommige kiezers een voorwaarde om in vertrouwen een gesprek te kunnen voeren
- het niet gebonden zijn aan een opleiding maakt soms een meer neutrale oriëntering mogelijk

Let op, deze loskoppeling mag een holistische visie waarin de studiekeuze deel uitmaakt van het loopbaanleren niet in de weg staan. Samenwerking met studie(traject)begeleiding, SOVO, remediëring, organisatie van vakantiecursussen enz. (zowel structureel als voor een bepaald dossier) is nodig.

We verwijzen hier trouwens naar de GoLeWe- indicatoren 1.6 e en f over het bundelen van initiatieven in een loopbaancentrum. Zo'n centrum verenigt verschillende begeleidingen.

4.5 Actieve bekendmaking

Op dit moment is er vaak te weinig profilering van het aanbod rond studiekeuzebegeleiding; de dienstverlening is vaak niet zichtbaar genoeg. Opleidingsoverstijgend werken zou dit kunnen faciliteren.

We verwijzen ook hier naar de GoLeWe- indicatoren m.b.t. een loopbaancentrum (1.6 e en f).

4.6 Externe samenwerkingen

Op het vlak van studiekeuzebegeleiding moet de hogeschool ingebed zijn in een regionaal netwerk: een samenwerking met het regionale onderwijs- en arbeidsveld.

De mogelijkheden binnen een studiekeuze worden ook bepaald door structurele, didactische, curriculaire en andere elementen. Wat is de rol van de verschillende actoren hierin?

4.6.1 Secundair Onderwijs en CLB

Hogescholen organiseren reeds studiedagen, infoworkshops voor leerkrachten en CLB- begeleiders. Ze bezoeken CLB en scholen, ze nodigen directies SO uit, enz.

Nieuw zijn studiekeuzenetwerken waarmee wordt getracht een online brug te slaan tussen secundair en hoger onderwijs.

Een regionaal netoverschrijdend structureel overleg tussen het SO en het HO is zinvol en wenselijk.

Volgende punten kunnen daarin aan bod komen:

- o Binnen het SO is er vraag naar professionalisering m.b.t. studiekeuzebegeleiding. Wat kan het HO aanbieden aan het SO om te ondersteunen? bv doorstroom van informatie, studiemethodieken, factoren in slaagkansen, slaagcijfers, enz.
- o Het samen organiseren van initiatieven bv proeflessen, contacten met (oud-) studenten enz.
- o Het bewaken van doorlopende leerlijnen tussen secundair en hoger onderwijs: sluiten eindcompetenties SO en startcompetenties HO bij mekaar aan? Eerstejaarsstudenten lijken vaak niet voldoende voorbereid op het competentiegericht hoger onderwijs; Ze missen o.m. taal-, en studievaardigheden. Het op elkaar afstemmen van competenties, werk- en evaluatievormen in

secundair en hoger onderwijs zou er toe kunnen bijdragen dat leerlingen meer slaagkansen in het HO hebben.

- De mogelijkheid tot het 'meenemen' van portfolio's, dossiers...vanuit SO naar HO

4.6.2 Andere opleidingsniveau's, bv. volwassenenonderwijs m.i.v. HBO5 (Vlaanderen)

Er worden modeltrajecten ontwikkeld bij de overgang vanuit het Hoger Beroepsonderwijs (HBO) naar pBa-opleidingen. Wie een graduaatsdiploma behaalde in een Centrum voor Volwassenenonderwijs kan vrijgesteld worden voor een aantal opleidingsonderdelen.

4.6.3 Associatie

Op het niveau van de Associaties is er soms structureel overleg i.v.m.; studie- en studentenbegeleiding.

4.6.4 Netoverschrijdende/associatieoverschrijdende samenwerking

Samenwerking met partners van een andere ideologische strekking of een andere associatie kunnen een meerwaarde zijn omdat hun goede voorbeelden kunnen inspireren.

4.7 Beeldvorming over de verschillende opleidingsniveau's

ASO

Bepaalde hogeschoolrichtingen tellen relatief weinig instromers uit het ASO.

Leerlingen ASO en hun adviserende leerkrachten hebben soms strakke ideeën over welke overgangen 'kunnen' of niet. Opleidingen of beroepen die als zeer praktisch worden beschouwd (bv. de opleiding tot leerkracht kleuteronderwijs) liggen volgens de opvattingen onder het niveau van de leerling: "jij kan meer". Mensen kunnen zo kansen missen op een goede studiekeuze.

Daarbij zorgt deze beeldvorming voor een onevenwichtige instroom.

Waterval

In het watervalstelsel starten instromers op een 'te hoog' niveau vanuit het idee dat afzakken altijd nog kan. Binnen het hoger onderwijs zal men dan beginnen aan de universiteit en later eventueel een tweede kans wagen aan de hogeschool, een verspilling van talenten en middelen.

Vraag is of dit verschijnsel zal afnemen nu men na de professionele bacheloropleiding ook een schakeljaar kan volgen om dan in te stappen in een masteropleiding (het zogenaamde zalmmodel).

4.8 Moeilijke instroom van kansengroepen

Het onderwijs heeft een emancipatorische taak, nl. het compenseren van ongelijkheid op basis van sociale of etnisch- culturele afkomst, sekse, functiebeperking enz. Doelstellingen zijn: betere participatie van maatschappelijke groepen die ondervertegenwoordigd zijn in het hoger onderwijs, zowel op het vlak van instroom, doorstroom als uitstroom.

Enkele voorbeelden van een aangepaste aanpak die kunnen volgen uit een diversiteitsbeleid: een lage drempel bewaken, toegankelijk taalgebruik, aangepaste infosessies, gebruik van rolmodellen, meer informatie over omkadering zoals: faciliteiten, financiering, flexibele mogelijkheden enz., een expliciete boodschap van non- discriminatiebeleid enz.

Deze maatregelen komen ook ten goede aan andere studenten.

We schrijven enkele kanttekeningen bij twee kansengroepen.

4.8.1 Instroom van allochtone leerlingen

Allochtonen kennen een lagere doorstroming naar en een lagere studierendement in het H.O., gevolgen van een opeenhoping van verschillende problematieken bij deze doelgroep.

Veruit het merendeel van deze risicofactoren hebben te maken met een lage socio-economische achtergrond en zijn ook risicofactoren voor autochtone jongeren.

Allochtonen kiezen meer voor opleidingen die een hoge status worden toegeschreven in het milieu van herkomst. De onbekendheid met de structuur van het H.O. bij de ouders en familie van de jongeren kan daarin een rol spelen.

Voor allochtonen moet in de keuzebegeleiding dan ook vooral aandacht uitgaan naar volgende punten: Een brede verkenning van de studie- en beroepsomgeving, het belang van een goede overeenstemming tussen eigen profiel en de gekozen richting of beroep, het belang van een goede zelfevaluatie en de bewustwording van de mogelijke beïnvloedingen vanuit de omgeving.

In de brochure 'Allochtonen in het hoger onderwijs' – KU Leuven en VUB (2007) wordt een aantal aanbevelingen geformuleerd:

- In de keuzebegeleiding moeten relevante rolmodellen (succesvolle studenten H.O. en beroepsbeoefenaars), ook en zeker van allochtone origine, een belangrijke rol krijgen. Dit kan bijvoorbeeld geïntensifieerd worden via een buddysysteem.
- Het is belangrijk om het gelijke maatschappelijke respect voor de verschillende onderwijsvormen op secundair en hoger onderwijsniveau te bevorderen.
- De ouders verdienen specifieke aandacht. Hen moet duidelijk gemaakt worden wat de rol is van de verschillende co- actoren in het keuzeprocess en hoe zij zelf kunnen bijdragen. Ze dienen het belang in te zien van een realiteitstoetsing van de studie- en beroepskeuze.
- Het beroepsveld kan helpen om allochtone leerlingen die afstuderen in het S.O. zich een beeld te laten vormen van wat een beroep in de praktijk effectief inhoudt en welke vooropleiding daarvoor geschikt is.

Een heroriëntatie mag niet als een mislukking ervaren worden. Dit wordt een gemeenschappelijke taak voor school, instelling H.O. en middenveld.(...)
De instellingen van het H.O. kunnen een informerings- en heroriënteringssysteem opzetten voor studenten die niet slaagden in hun eerste jaar. Dit systeem moet grensoverschrijdend werken: de studenten worden liefst doorverwezen naar het voor hen meest geschikte type H.O. en opleiding. Op deze manier kunnen zij kennis maken met alternatieven voor de gevolgde opleidingen, zijn ze beter geïnformeerd en kunnen ze meer doordacht kiezen.

4.8.2 Instroom van leerlingen uit het beroepsonderwijs

De democratisering van het onderwijs brengt met zich mee dat, meer dan vroeger, ingestroomd wordt vanuit technische en beroepsrichtingen.

Het beroepsonderwijs (BSO) heeft als doelstelling het voorbereiden van de leerling op tewerkstelling in een bepaalde branche. Na het zesde jaar beroepsonderwijs beschikt men niet over het diploma van secundair onderwijs dat toegang geeft tot het hoger onderwijs en is men daar inhoudelijk ook niet op voorbereid.

Wie toch wil starten in het hoger onderwijs volgt meestal vooraf een 'zevende specialisatiejaar'.

Het focust op specialisatie in de sector in kwestie maar minder op de competenties die nodig zijn bij de start in het hoger onderwijs.

Docenten en begeleiders stellen een kloof vast op het vlak van onder meer taal- en leercompetenties.

In de groep van de BSO- instromers liggen de slaagcijfers dan ook opmerkelijk lager (20% tegen bv 41 % bij TSO-ers).

Het Naamloos Leerjaar BSO

Dit 'zevende jaar' behoort tot geen enkel studiegebied. Het levert een diploma SO voor BSO- leerlingen zonder specialisatie.

Met zijn nadruk op algemene vakken kan het gezien worden als een soort schakeljaar naar en een betere voorbereiding op het HO dan een 7 de specialisatiejaar.

Het niveau van de talen, de wiskundige en wetenschappelijke vorming wordt namelijk opgekrikt tijdens dit jaar.

Gemotiveerde leerlingen uit het BSO die naar het hoger onderwijs willen, volgen dit zevende leerjaar als een soort inhaaljaar (uit Studiekeizer).

4.9 Neutraliteit en onafhankelijkheid

Het belang van de leerling/student dient het uitgangspunt voor de begeleiding te zijn.

Soms spelen echter andere belangen mee, zoals het winnen van studenten.

Studiekeizers worden soms 'gelokt' naar een opleiding.

Het verlies van een student heeft financiële implicaties voor de hogeschool (outputfinanciering), wat soms leidt tot heroriëntering binnen het eigen aanbod.

Hierdoor lijkt studiekeuzebegeleiding soms meer op PR voor de hogeschool in kwestie.

In het VLOR- advies 'Studiekeuze naar het hoger onderwijs' stipt de VLOR aan dat de hogeronderwijsinstellingen een belangrijke verantwoordelijkheid hebben inzake neutrale en kwaliteitsvolle informatie voor toekomstige studenten. De raad pleit ervoor dat instellingen een gemeenschappelijke gedragscode zouden ontwikkelen voor het verspreiden van informatie over hun studieaanbod.

De VLOR pleit in dezelfde tekst ook voor een onafhankelijke, niveauoverschrijdende dienst voor studiekeuzebegeleiding.

Netoverschrijdend Studieadviespunt de Stap

Dit Gentse studieadviespunt is een netoverstijgende samenwerking tussen een aantal partners uit het onderwijsveld (de Gentse Centra voor leerlingenbegeleiding, de CLB's van Oost-Vlaanderen, Stad Gent, het Consortium Wonderwijs, provincie Oost-Vlaanderen, VDAB Oost-Vlaanderen en Syntra Midden-Vlaanderen).

4.10 Opvolging

De begeleiders registreren best wie- hoe- wanneer- waarmee geholpen wordt. Het beleid kan het verband tussen bepaalde initiatieven en succesindicatoren zoals slaagcijfers leggen. De school kan uit een exitgesprek heel wat leren m.b.t. de oorzaken van uitval. In de praktijk blijkt echter dat veel studenten verzaken aan een exitgesprek.

Bij sommige hogescholen heeft de student een handtekening nodig om zich te kunnen uitschrijven. Die wordt geplaatst door de studie(keuze)begeleider.

Op die manier waarborgt de school een exitgesprek dat peilt naar de redenen van het studiestaken en de oorzaken van de eventuele studievertraging.

Verklarende woordenlijst en afkortingen

- ASO: Algemeen Secundair Onderwijs
- BSO: Beroepssecundair Onderwijs
- CLB: Centrum voor Leerlingenbegeleiding
- TSO: Technisch Secundair Onderwijs
- VLOR: Vlaamse Onderwijsraad
- VTE: Voltijdse Equivalenten

Bronnen

- Hogeschool Zeeland, Functiebeschrijving SLC.
- KAHO Sint-Lieven/ Leer en Informatiecentrum - Infogids voor studenten- Studietrajectbegeleiding
- Katholieke Universiteit Leuven, Vrije Universiteit Brussel - Alloctonen in het hoger onderwijs; factoren van studiekeuze en studiesucces bij allochtone eerstejaarsstudenten (2007).
- Lacante, M., De Metsenaere, M., Lens, W., De Jaeger, K., De Coninck, T., Gressens, K., et al. (2001). Drop-out in het hoger onderwijs: Onderzoek naar achtergronden en motieven van drop-out in het eerste jaar hoger onderwijs. In opdracht van de Vlaamse Minister voor Onderwijs en Vorming, in het kader van het OBPWO-programma. Leuven - Brussel: KULeuven-VUB.
- Startmonitor- ResearchNed, 2009
- Studiewijzer-website
- Tegenbos, G. (2010, 8 februari). Maar vier op de tien slagen in eerste jaar. *De Standaard*, p. 10.
- Vanderlocht, M., PVOC-Brabant - Slaagcijfers in het Hogeschoolonderwijs in functie van vooropleiding; Synthese van een onderzoek van M. Lacante (2004)
- VLOR - Advies m.b.t. studiekeuze bij de overgang van secundair naar hoger onderwijs (2010) en bijlage 'Levensloopbaanbegeleiding: een nieuw paradigma voor de 21e eeuw' (R. Van Esbroeck, VUB en M. Lacante, KU Leuven).